

تأثیر پذیرش توصیه‌های گروه ویژه اقدام مالی (FATF) در حقوق بانکی ایران

مؤلف:

دکتر سید محمد حسینی

(مدرس دانشگاه)

www.ketab.ir

بهار ۱۴۰۱

سرشناسه	: حسینی، سیدمحمد، ۱۳۵۹-
عنوان قراردادی	: ایران، قوانین و احکام Iran. Laws, etc.
عنوان و نام پدیدآور	: تأثیر پذیرش توصیه‌های گروه ویژه اقدام مالی (FATF) در حقوق بانکی ایران / مولف سیدمحمد حسینی
مشخصات نشر	: اردستان: مشارق الانوار، ۱۴۰۰.
مشخصات ظاهری	: ۲۹۱ص.
شابک	: ۹۷۸-۶۲۲-۹۴۳۱۴-۳-۶
وضعیت فهرست‌نویسی	: فیپا
یادداشت	: کتابنامه: ص. [۲۷۷] - ۲۹۱.
موضوع	: پول‌شویی - ایران - جنبه‌های حقوقی Money laundering -- Iran -- Legal aspects
موضوع	: گروه ویژه اقدام مالی Financial Action Task Force :
موضوع	: تحریم اقتصادی - ایران Economic sanctions -- Iran
	: تروریسم - ایران - امور مالی Terrorism -- Finance -- Iran
	: بانک و بانکداری بین‌المللی Banks and banking, International
	: بانک و بانکداری - ایران - جنبه‌های حقوقی Banks and banking -- Iran -- Legal aspects
موضوع	: ایران - روابط خارجی - پیمان‌نامه‌ها Iran -- Foreign relations -- Treaties
رده‌بندی کنگره	: KMH۳۰۰
رده‌بندی دیویی	: ۳۶۰.۵۵
شماره کتابشناسی ملی	: ۱۷۳۹۰۲۸
اطلاعات رکورد کتابشناسی	: فیپا

شناسنامه کتاب

نام کتاب: تأثیر پذیرش توصیه‌های گروه ویژه اقدام مالی (FATF) در حقوق بانکی ایران

مولف: دکتر سید محمد حسینی

ناشر: مشارق الانوار

چاپ: اول بهار ۱۴۰۱

شمارگان: ۱۰۰۰

قیمت: ۲۰۰۰۰۰ ریال

نشانی: اردستان - میدان امام خمینی، خیابان قیام، جنب مسجد امام حسین (ع) - ۰۹۱۳۷۲۹۴۷۵۷

فهرست مطالب

صفحه	عنوان
۱۱	پیشگفتار
۱۳	فصل اول: کلیات
۲۳	فصل دوم: مفاهیم و مبانی نظری مرتبط با FATF، پول شویی و تروریسم
۲۳	۱-۲- مفهوم FATF
۲۳	۱-۱-۲- واژه‌شناسی FATF
۲۴	۲-۲- مفاهیم پول شویی
۲۴	۱-۲-۲- اصطلاح پول شویی
۲۵	۲-۲-۲- تعریف پول شویی
۲۷	۳-۲-۲- جرم بودن پول شویی
۲۸	۴-۲-۲- ویژگی‌های پول شویی
۳۲	۵-۲-۲- واژه پول شویی
۳۳	۶-۲-۲- جرم ثانویه
۳۴	۷-۲-۲- پول شویی جرم فرهیختگان
۳۵	۸-۲-۲- نظام حقوقی ایران و مسأله پول شویی
۳۷	۳-۲- مفهوم تروریسم
۳۸	۱-۳-۲- اصطلاح تروریسم
۳۹	۲-۳-۲- تعریف تروریسم
۴۲	۳-۳-۲- مبارزه با تروریسم در نظام حقوقی ایران
۴۶	۴-۲- حقوق بانکی (واژه‌شناسی و تعریف)
۴۶	۱-۴-۲- واژه‌شناسی
۴۷	۲-۴-۲- تعریف بانک و حقوق بانکی
۴۸	۳-۴-۲- رابطه نظام بانکی و اقتصاد
۵۲	۴-۴-۲- جایگاه حقوق بانکی در علم حقوق
۵۳	۵-۴-۲- حقوق بانکی و حقوق اقتصادی

۵۵	۵-۲- تاریخچه و ساختار FATF در جهان و ایران
۵۵	۵-۲-۱- تاریخچه
۵۷	۵-۲-۲- ساختار گروه ویژه اقدام مالی (FATF)
۶۵	۶-۲- مقررات عضویت FATF
۶۷	۶-۲-۱- رویه عضویت
۷۱	۶-۲-۲- مقررات گروه ویژه اقدام مالی برای ناظران
۷۱	۶-۲-۲- روند عضویت ناظر
۷۲	۶-۲-۳- اصلاحات به روزرسانی
۷۴	۶-۲-۴- نگاهی اجمالی به توصیه‌های چهل گانه گروه ویژه اقدام مالی
۷۵	۷-۲- وضعیت FATF در ایران
۷۵	۷-۲-۱- پیشینه FATF در ایران
۷۶	۷-۲-۲- همکاری ایران با FATF بعد از توافق هسته‌ای
۷۹	۸-۲- چارچوب نظری
۷۹	۸-۲-۱- قاعده نفی سبیل
۸۵	۸-۲-۲- قاعده نفی سبیل در قبال کشورهای دیگر
۸۷	۸-۲-۳- قاعده نفی سبیل و تخصیص‌پذیری آن در کنوانسیون‌های بین‌المللی
۸۹	۸-۲-۴- قاعده نفی سبیل و FATF
۹۱	۸-۲-۵- اصل حاکمیت ملی و FATF
۹۶	۸-۲-۶- الزام حقوق عمومی داخلی به پذیرش و رعایت قواعد و هنجارهای حقوق بین‌الملل
۹۶	۸-۲-۷- پذیرش هنجارهای حقوق بین‌الملل معاهده‌ای
۹۸	۸-۲-۸- پذیرش هنجارهای حقوق بین‌الملل عرفی
۹۸	۸-۲-۹- پذیرش هنجارهای ناشی از قواعد آمره بین‌المللی
۹۹	۸-۲-۱۰- پذیرش معاهدات بین‌المللی از منظر قوانین ایران
۱۰۲	۸-۲-۱۱- توصیه‌های FATF و اصل حاکمیت
۱۰۴	۸-۲-۱۲- استانداردهای بین‌المللی و اصل عدم دخالت
۱۰۷	۸-۲-۱۳- جایگاه بانک مرکزی و اصول حاکم بر بانکداری مرکزی ایران
۱۱۰	۸-۲-۱۴- استقلال بانک مرکزی ایران

۱۱۲.....	۲-۸-۱۵- تحریم‌های بانکی
۱۱۸.....	۲-۸-۱۶- ارتباط موفقیت تحریم‌های آمریکا و FATF
۱۲۱.....	فصل سوم: تخلفات مورد تأکید گروه ویژه اقدام مالی و تعهدات نظام بانکی
۱۲۱.....	۳-۱- تخلفات مورد تأکید گروه ویژه اقدام مالی
۱۲۴.....	۳-۱-۱- مبارزه با پول‌شویی و مبارزه با تأمین مالی تروریسم
۱۲۸.....	۳-۲- روش‌های پول‌شویی و تأمین مالی تروریسم و تعهدات نظام بانکی از منظر گروه ویژه اقدام مالی
۱۲۸.....	۳-۲-۱- روش‌های پول‌شویی و تأمین مالی تروریسم از طریق نظام بانکی
۱۳۹.....	۳-۲-۲- استفاده از ابزارهای بانکی
۱۴۵.....	۳-۲-۳- تعهدات نظام بانکی از منظر گروه ویژه اقدام مالی
.....	۳-۲-۴- تعهدات دولت‌ها در خصوص مقابله با پول‌شویی و تأمین مالی تروریسم از منظر
۱۵۴.....	توصیه‌های گروه ویژه اقدام مالی
۱۶۶.....	۳-۳- رازداری بانکی
۱۶۷.....	۳-۳-۱- مفهوم رازداری بانکی
۱۶۸.....	۳-۳-۲- ویژگی رازداری بانکی
۱۷۰.....	۳-۳-۳- منابع حقوقی رازداری بانکی
۱۷۷.....	۳-۳-۴- محتوا و گستره وظیفه رازداری بانکی
۱۷۹.....	۳-۳-۵- استثنائات قاعده رازداری بانکی
۱۸۶.....	۳-۴- وضعیت شفافیت نظام بانکی ایران
۱۸۷.....	۳-۴-۱- سامانه چکاوک
۱۸۷.....	۳-۴-۲- ساتنا
۱۸۸.....	۳-۴-۳- سامانه سپام
۱۸۸.....	۳-۴-۴- سامانه نهاب
۱۸۹.....	۳-۴-۵- سامانه کاشف
۱۸۹.....	۳-۴-۶- سامانه نماد
۱۹۱.....	فصل چهارم: تأثیر پذیرش توصیه‌های FATF بر حقوق بانکی و دیدگاه موافقان و مخالفان
۱۹۱.....	۴-۱- ابهامات و توصیه‌های نگران‌کننده FATF
۱۹۳.....	۴-۱-۱- توصیه‌های نگران‌کننده غیر بانکی FATF

- ۱۹۷-۲-۱-۴- برخی از نگرانی‌ها و ابهامات کلی FATF.....
- ۲۰۰-۲-۴- بسترهای قانونی پیوستن ایران به اف.ای.تی.اف.....
- ۲۰۱-۱-۲-۴- تدوین قانون مبارزه با پول‌شویی و آیین‌نامه اجرایی.....
- ۲۰۹-۲-۲-۴- تصویب قانون مبارزه با تأمین مالی تروریسم.....
- ۲۲۶-۳-۲-۴- تصویب آیین‌نامه‌های همسو با گروه ویژه اقدام.....
- ۲۲۸-۳-۴- تأثیر پذیرش توصیه‌های FATF و عضویت ایران در آن (مزایا).....
- ۲۲۹-۱-۳-۴- خروج از لیست سیاه.....
- ۲۲۹-۲-۳-۴- جذب سرمایه‌گذاری خارجی.....
- ۲۲۹-۳-۳-۴- جلوگیری از انزوای اقتصادی ایران.....
- ۲۲۹-۴-۳-۴- سهولت در انجام معاملات اقتصادی.....
- ۲۳۰-۵-۳-۴- افزایش شفافیت در خصوص نقل و انتقالات مالی.....
- ۲۳۰-۶-۳-۴- عدم ضرورت ارائه اطلاعات نظام مالی ایران.....
- ۲۳۱-۷-۳-۴- اشتراک مفهومی در تعاریف تروریسم بین ایران و جامعه بین‌الملل.....
- ۲۳۲-۸-۳-۴- حق شرط.....
- ۲۳۲-۹-۳-۴- رژیم تحریم‌های آمریکا مستقل از گروه اقدام مالی است.....
- ۲۳۴-۴-۴- مزایای مالی و بانکی پیوستن ایران به FATF.....
- ۲۳۶-۵-۴- دلایل موافقان پیوستن به FATF.....
- ۲۳۶-۱-۵-۴- تسهیل تجارت خارجی.....
- ۲۳۷-۲-۵-۴- اصلاح ساختارهای مبارزه با پول‌شویی در داخل کشور.....
- ۲۳۷-۳-۵-۴- موفقیت در مبارزه با پول‌شویی داخلی.....
- ۲۳۹-۶-۴- تأثیر عدم پذیرش توصیه‌های FATF (معایب).....
- ۲۳۹-۱-۶-۴- قرار گرفتن در لیست سیاه FATF.....
- ۲۴۲-۲-۶-۴- تناقض با قانون اساسی و قاعده نفی سبیل در اسلام.....
- ۲۴۲-۳-۶-۴- ابهامات در حوزه اجرا.....
- ۲۴۳-۴-۶-۴- دشواری اجرای قوانین.....
- ۲۴۳-۵-۶-۴- امکان برخورد گزینشی با ایران.....
- ۲۴۴-۶-۶-۴- امکان تحریم بیشتر.....

۲۴۴.....	۴-۶-۷- FATF فراتر از نظام بانکی
۲۴۵.....	۴-۶-۸- اطلاعات مالی
۲۴۵.....	۴-۶-۹- اطلاعات اشخاص
۲۴۵.....	۴-۶-۱۰- توصیه‌های مخالف اصول و امنیت ملی
۲۴۷.....	۴-۶-۱۱- مغایرت با اصل ۱۵۳ قانون اساسی
۲۴۷.....	۴-۷-۷- دلایل مخالفان FATF
۲۴۷.....	۴-۷-۱- امکان دسترسی به اطلاعات نهادها و اشخاص ایرانی
۲۴۸.....	۴-۷-۲- خودتحریمی برخی نهادهای داخلی
۲۵۰.....	۴-۷-۳- طی نشدن روال‌های قانونی کشور پیش از پذیرش همکاری با گروه ویژه اقدام مالی
۲۵۱.....	۴-۷-۴- تاویل‌پذیر و مبهم بودن برخی از کنوانسیون‌های ذیل FATF
۲۵۲.....	۴-۷-۵- تعهدات گسترده‌تر ایران نسبت به سایر کشورها
۲۵۲.....	۴-۷-۶- تشخیص اشتباه بانک مرکزی از ریشه مشکلات بانکی بین‌المللی
۲۵۳.....	۴-۸- اقدامات مورد انتظار FATF از ایران
۲۵۴.....	۴-۹- رابطه برجام و FATF
۲۵۴.....	۴-۹-۱- آثار FATF بر برجام
۲۵۴.....	۴-۹-۲- اقدامات ایران در راستای عمل به برجام
۲۵۵.....	۴-۹-۳- بیانیه‌های عمومی گروه ویژه اقدام مالی مرتبط با اجرای برجام
۲۵۷.....	۴-۱۰- معرفی مهم‌ترین نهادها و کنوانسیون‌های مبارزه با پول‌شویی و تأمین مالی تروریسم
۲۵۷.....	۴-۱۰-۱- گروه اگمونت
۲۵۸.....	۴-۱۰-۲- گروه ناظران فنی بانکداری فراساحلی
۲۵۸.....	۴-۱۱- واحدهای اطلاعات مالی
۲۶۰.....	۴-۱۱-۱- ایجاد یک واحد اطلاعات مال
۲۶۱.....	۴-۱۱-۲- مراحل ایجاد یک واحد اطلاعات مالی
۲۶۲.....	۴-۱۱-۳- انواع واحد اطلاعات مالی
۲۶۵.....	فصل آخر
۲۷۳.....	پیشنهادهای
۲۷۷.....	منابع و مراجع

پیشگفتار

گروه ویژه اقدام مالی FATF یکی از سازمان‌هایی است که با هدف ارائه راهکارهایی به منظور مقابله با پول‌شویی و تأمین مالی تروریسم تشکیل شده است. این سازمان بین‌المللی از کشورهای عضو و غیرعضو خود درخواست می‌کند تا با اجرای سازوکارها و دستورالعمل‌های مختلفی که تنظیم می‌نماید ضمن ایجاد یک نظام یکپارچه در مقررات و مراودات مالی و بانکی از پول‌شویی و تأمین مالی پیشگیری می‌نماید. رسالت اصلی FATF؛ نظارت بر عملکرد شبکه بانکی در سطوح جهانی و در سطح داخلی کشورهاست. سیستم بانکی به دلیل ماهیت فعالیت خود و سروکار داشتن با وجوه نقد بستر مناسبی برای پول‌شویی و مخفی نمودن سرمنشأ اصلی پول‌های نامشروع محسوب می‌شود. پذیرش توصیه‌های گروه ویژه اقدام مالی و الحاق ایران به آن می‌تواند باعث استحکام شفافیت و نظارت تخصصی در حقوق بانکی و نظام بانکی شود و باعث جذب سرمایه‌گذاری، شفافیت در گردش مالی در داخل و خارج، پویایی حقوق بانکی داخلی و بین‌المللی و تبادلات و مراودات مالی خواهد شد و البته معایب و پیامدهای منفی نیز با توجه به عدم فراهم نمودن زیرساخت‌ها اجرای آن در جمهوری اسلامی ایران قابل انکار نیست. اهمیت این موضوع از این جهت است که وقتی که نام کشوری در فهرست دولت‌های غیرهمکار و مناطق پرخطر گروه اقدام مالی قرار داشته باشد، بانک‌ها و مؤسسات مالی و اعتباری مهم دنیا در برخورد با بانک‌ها و شرکت‌های آن کشور، نهایت احتیاط را به خرج می‌دهند و گاه به همین دلیل از برقراری روابط با آن‌ها خودداری می‌کنند.

در این راستا بحث در خصوص تأثیرات مثبت و منفی پذیرش مقررات گروه ویژه اقدام مالی بر حقوق بانکی ایران یکی از مباحث مهم در این زمینه است. این امر مخالفان و موافقان زیادی دارد. موافقان بر این نظرند که پیوستن ایران به گروه ویژه اقدام مالی می‌تواند تأثیرات مثبتی بر فعالیت‌های بانک‌های ایرانی در سطح جهانی و شفافیت نظام بانکی، جلوگیری از انزوای اقتصادی، سهولت در انجام معاملات

اقتصادی، افزایش شفافیت مالی و لذا تسهیل سرمایه‌گذاری خارجی داشته و بانک‌های جهانی می‌توانند با رعایت مجموعه‌ای از مقررات احتیاطی با بانک‌های ایرانی ارتباط برقرار کنند. برعکس، مخالفان چنین مزیت‌هایی را انکار می‌کنند. دشواری اجرای FATF، ابهامات در حوزه اجراء، امکان برخورد گزینشی با ایران، تناقض با قانون اساسی، سلطه بیگانگان، خودتحریمی، اختلاف در تعریف تروریست، عدم شفافیت گروه ویژه اقدام مالی از دلایل مخالفت خود بیان می‌کنند. مخالفان و موافقان اصل پذیرش قواعد این‌گونه نهادهای مالی بین‌المللی هر کدام از نگاه خود به این موضوع پرداخته‌اند. همین اختلاف‌نظرها انجام تحقیق حاضر را به یک ضرورت مبدل ساخته است. مضافاً اینکه می‌توان گفت گروه ویژه اقدام مالی بیشتر درخصوص شفافیت گردش‌های مالی در سرتاسر جهان فعالیت می‌کند و یک سازمان تخصصی و تأثیرگذار در امور مالی بین‌المللی است.

جمهوری اسلامی ایران به‌عنوان عضوی از جامعه جهانی قوانینی در راستای کنوانسیون و توصیه‌های گروه ویژه اقدام مالی به‌تصویب رسانده است، به‌عبارتی بسترهای قانونی برای پیوستن و انطباق مصوبات قانونی ایران در زمینه‌های تأمین مالی تروریسم و مبارزه با پول‌شویی با استانداردهای گروه ویژه اقدام مالی وجود دارد. آثار پیوستن و یا عدم پیوستن به این گروه بر حقوق بانکی طی این چند سال اخیر در نظام اقتصاد و نظام بانکی قابل درک است و یکی از چالش‌های مهم این سال‌ها بوده است. بررسی طولانی و مبهم در مجمع تشخیص مصلحت نظام نسبت به تصویب الحاق ایران به FATF نیز یکی از ضرورت‌های مهم این کتاب محسوب می‌شود.

از مهم‌ترین دغدغه‌های اقتصادی کشور، خروج از بن‌بست اقتصادی و بحران حاکم بر اقتصاد و اقتصاد عمومی می‌باشد که راه‌حل آن گسترش روابط مالی و بانکی ایران با خارج است که این نیز مستلزم فراهم‌سازی امکان تراکنش‌های پولی ضابطه‌مند و قانونی بر پایه استانداردهای جهانی است. در این راستا همکاری با گروه ویژه اقدام مالی ضرورت انکارناپذیر است.

در کتاب پیش‌رو نویسنده پس از بررسی موضوع اذعان می‌نماید که عضویت ایران در FATF منافی را به همراه دارد ضمن اینکه معایبی نیز دارد. از مزایای آن، خروج از لیست سیاه، جلوگیری از انزوای اقتصادی، جلوگیری از سواستفاده از نظام بانکی برای اهداف پول‌شویی، تسهیل تجارت خارجی و از معایب آن، امکان تحریم بیشتر، تعارض با برخی اصول قانون اساسی و توصیه‌های مخالف امنیت ملی می‌باشد.